

Socialdepartementet
Enheten för hälsa och civilsamhälle

Ort
2024-08-30

Vår referens
Erik Östman

Dnr
S2024/00726

Remiss En trygg uppväxt utan nikotin, alkohol och lustgas (SOU 2024:23)

Företagarna har ombetts lämna ett remissvar på utredningsbetänkandet SOU 2024:23. Nedan följer vårt svar.

Bakgrund

Utredningen lägger fram en mängd förslag på områden som rör alkohol, nikotin och lustgas. Företagarnas svar kommer i huvudsak att beröra nedanstående av utredningens förslag men också, där det är lämpligt, kommentera andra av utredningens förslag ihop med dessa:

- Att sänka klockslaget från 23 till 22 beträffande möjligheten att endast servera enklare maträtter i verksamhet som bedriver alkoholförsäljning
- Att kravet på ett varierat utbud av maträtter i samband med alkoholförsäljning ska ersättas med att gästerna ska erbjudas flera olika maträtter
- Att göra regleringen om informationstexter teknikneutral
- Att införa ett främjandeförbud för handel med alkoholdryck
- Att införa ett krav på serveringstillstånd på svenska fartyg i internationell trafik
- Att införa en mängdbegränsning av försäljning av lustgas till privatpersoner om max två patroner á 9 gram lustgas per köptillfälle
- Att införa ett förbud mot försäljning av lustgas för berusning
- Att införa ett anmälningförfarande för den som ska bedriva detaljhandel med lustgas
- Att införa nikotinfri skoltid
- Att införa ett minsta antal portioner i dosa snus/nikotinportioner
- Att införa en högsta gräns för nikotinnehåll om 12mg/portion

Förslag som rör alkohol

Företagarna är väl medvetna om de risker som överdriven alkoholkonsumtion för med sig och är införstådda i behovet av en reglering av alkoholförsäljningen i Sverige. Alkohollagen är en skyddslagstiftning med syfte att skydda konsumenterna mot alkoholens skadeverkningar. Alla förslag på området som innebär skyldigheter eller medför administrativa bördor för företagen behöver dock stå på en solid evidensbaserad grund, vara proportionerliga och ha avsedd effekt.

1. Att sänka klockslaget från 23 till 22 beträffande möjligheten att endast servera enklare maträtter i verksamhet som bedriver alkoholförsäljning

Företagarna är inte negativt inställda till förslaget. Däremot är vi inte särskilt positiva heller, då vår uppfattning är att kravet på matservering behöver avskaffas helt. Att utredaren inte

väljer att gå fram med ett sådant förslag, utan endast denna mycket begränsade förenkling, är därför en stor besvikelse. Detta matkrav har motiverats med att det skulle ha en skyddande effekt, eftersom berusningsgraden blir mindre om alkoholen inte intas på tom mage. Detta är i och för sig korrekt, men kravet leder inte till att syftet uppnås, eftersom det inte finns något krav på att gästerna vare sig beställer eller äter mat i samband med sina alkoholköp. Likaså är det ett mycket ologiskt krav, eftersom det slutar gälla för sen kväll och natt, då risken för överdriven berusning rimligtvis är som störst.

Till skillnad från matkravet innehåller alkohollagen däremot ett antal lagregler som de facto skyddar mot överdriven berusning, nämligen kraven på att inte servera överförfriskade personer eller minderåriga samt att upprätta hålla allmän ordning och se till att gästerna iakttar måttfullhet. Dessa är fullt tillräckliga och fungerande skyddsbestämmelser och kravet på matservering blir därför överflödigt.

Extra problematiskt blir matkravet i hur det tolkas av kommunerna. Från kommun till kommun tolkas det helt olika och synen på vilken typ av rätter som ska serveras och i vilken omfattning varierar stort. I praktiken möter företagare helt olika regler för att få serveringstillstånd beroende på var i landet man bedriver sin verksamhet på grund av detta krav.

Sammantaget är matkravet en ologisk och föråldrad regel som inte kan sägas uppfylla något skyddsvärde, men är kostnadsdrivande för företagen. Men även en liten sänkning av klockslaget är en förbättring och Företagarna har därför inget att erinra mot förslaget som sådant.

2. Att kravet på ett varierat utbud av maträtter i samband med alkoholförsäljning ska ersättas med att gästerna ska erbjudas flera olika maträtter

Företagarna avstyrker förslaget. Det råder redan idag stor skillnad i den kommunala tolkningen av vad ett varierat matutbud innebär. Att ersätta detta med uttrycket ”flera olika maträtter” kommer inte ändra på detta, utan snarare leda till ytterligare begreppsförvirring och varierande kommunal praxis.

3. Att göra regleringen om informationstexter teknikneutral

Företagarna avstyrker förslaget. Alkohollagen ställer redan idag hårda krav på hur marknadsföring av alkohol får vara utformad, med bland annat krav på måttfullhet och att alkoholen inte får presenteras bildmässigt hur som helst. Olika regler styr annonser i kommersiella periodiska skrifter respektive annonser i digital miljö. Digital reklam omfattas av ursprungslandsprincipen och den föreslagna lagändringen skulle enbart omfatta svenska företag. Utländska företag som marknadsför sig mot svenska konsumenter skulle däremot inte omfattas och därmed ges en konkurrensfördel.

Företagarna vill också i likhet med SVL, Sprit- & Vinleverantörsföreningen, påpeka att utredningen saknar en definition av vad som utgör en kommersiell annons i digitala kanaler. Webbplatser och nyhetsbrev omfattas i dagens praxis. Att varje hemsida som på något sätt marknadsför alkohol till 20% ska bestå av informationstext framstår inte som proportionerligt, i synnerhet inte då ett sådant krav rimligen även omfattar Systembolagets hemsida.

4. Att införa ett främjandeförbud för handel med alkoholdryck

Företagarna avstyrker förslaget. Utredningen föreslår att införa ett förbud att i kommersiellt syfte främja detalj- och distanshandel av alkoholhaltiga drycker. Förslaget innebär att ett sådant främjande kriminaliseras med böter eller fängelse i upp till fyra år som påföljd.

Förslaget motiveras med att det skulle skydda folkhälsan och att alkoholkonsumtionen skulle hållas nere av att privata vinstintressen utesluts på detaljhandelsmarknaden. Utredaren anför uttryckligen att detta omfattar fall där försäljningen av alkoholdrycker underlättas till exempel genom länkning. Förslaget innebär i klartext att det skulle bli kriminellt för ett privat företag att i kommersiellt syfte länka till produkter på Systembolagets hemsida.

Detta är ett av de mest anmärkningsvärda, uppenbart oproportionerliga och orimliga förslag Företagarna sett i en statlig utredning på mycket lång tid.

Till att börja med saknas evidens för att kommersiell länkning skulle leda till en farlig ökning av alkoholkonsumtionen. Den totala alkoholkonsumtionen per person i Sverige har sjunkit sedan 2004. Redan på denna grund går det att ifrågasätta vilket problem utredaren egentligen vill lösa.

Utredaren gör en jämförelse med främjandeförbudet som råder på spelområdet. Denna jämförelse haltar stort eftersom det handlar om att förbjuda främjande av deltagande i *otillåtet* spel. I detta fall handlar det om att kriminalisera länkning till den enda tillåtna kanalen för detaljhandel med alkoholhaltiga drycker i Sverige.

Redan idag omfattas de sidor som marknadsför alkoholhaltiga drycker och länkar till dessa av strikta regleringar kring vad som får respektive inte får visas i annonsen. Enligt kapitel 7 i Alkohollagen ska bland annat särskild måttfullhet iakttas vid annonsering och de hemsidor som berörs är därmed redan reglerade. Systembolaget har cirka 1 200 dryckesleverantörer. I väldigt många fall har dessa leverantörer, vanligen privata företag som importerar alkoholhaltiga drycker som säljs i Systembolagets sortiment, egna hemsidor med information om ursprung, tillverkningsmetoder, producent, med mera, där det finns länk till produkten på Systembolagets hemsida. Beställningen görs dock på Systembolagets hemsida. Att en annons som uppfyller kraven i 7:e kapitlet alkohollagen inte skulle få länka vidare till Systembolaget som återförsäljare av produkten framstår som absurt.

Förslaget är så långtgående att det till och med är tveksamt om det ens är kompatibelt med yttrandefrihetsgrundlagen, YGL, vilket är en faktor som beklagligen inte berörs i utredningen. Kriminalisering av länkning borde rimligtvis endast kunna vara aktuellt ifall när det rör länkning till sidor med kriminaliserat innehåll.

Det kan med fog också ifrågasättas om detta är ett fenomen som är så allvarligt att det krävs polisiära resurser för att bemöta det. Rättsväsendet dras redan idag med svåra prioriteringar i sin resurshandling. Att tvingas lägga resurser på att upprätthålla utredningens främjandeförbud framstår inte som en angelägen eller rimlig prioritering. I synnerhet inte då det finns ytterligare frågetecken kring hur straffansvaret skulle se ut i det fall det är ett bolag som bryter mot förbudet.

5. Att införa ett krav på serveringstillstånd på svenska fartyg i internationell trafik

Företagarna avstyrker i nuläget förslaget. Företagarna instämmer i Sveriges Kommuner och Regioners, SKR, argumentation om att den föreslagna regleringen kan komma att innebära en kraftigt administrativ börda för ett antal kommuner. Företagarna finner det tveksamt att de påföljande kostnaderna skulle vara motiverade utifrån problemets omfattning.

Förslag som rör lustgas

Företagarna noterar att inköp av lustgas i berusningssyfte är, som utredningen påpekar, ett relativt nytt fenomen och ser att det kan behövas reglering på området. I synnerhet då fenomenet är nytt är det viktigt att nya regleringar inte i onödan skapar administrativa kostnader och bördor för berörda

företag. Företagarna har i sig inget att anföra om huruvida det krävs en ny lag om lustgas, men vill som alltid påpeka att det krävs proportionalitet och ändamålsenlighet i föreslagna lagparagrafer. Företagarna ser risker i att om förslagen blir för restriktiva, kommer försäljningen i mycket större utsträckning flyttas till den svarta marknaden och göda organiserad brottslighet.

1. Att införa en mängdbegränsning av försäljning av lustgas till privatpersoner om max två patroner å 9 gram lustgas per köptillfälle

Företagarna avstyrker förslaget. Såsom förslaget är formulerat riskerar det att bli alldeles för strikt. En jämförelse kan göras med Frankrike som i sin förordning fastställt högsta antal patroner som får säljas till en privatperson till tio. Varför Sverige skulle vara i behov av fem gånger så strikt lagstiftning är inte klarlagt. Som utredningen påpekar säljs också lustgaspatroner i lådor om tio patroner. Att en privatperson inte skulle få köpa de minsta samlingsförpackningarna, utan vara hänvisad till att köpa patroner styckvis, framstår som onödigt restriktivt.

2. Att införa ett förbud mot försäljning av lustgas för berusning

Företagarna noterar att det kan finnas en rimlighet i att förbjuda försäljning av lustgas i berusningssyfte. Företagarna vill dock påpeka att det kan vara mycket svårt för en enskild näringsidkare att avgöra i vilket syfte enskilda patroner köps. Företagarna ser en risk i att den legitima handeln kan komma att påverkas negativt av ett sådant förbud i oproportionerlig omfattning.

3. Att införa ett anmälningsförfarande för den som ska bedriva detaljhandel med lustgas

Företagarna avstyrker förslaget. Företagarna ser risker i att förslaget kan komma att innebära betydande administrativa bördor för enskilda företag. Förslaget kommer att innebära såväl tillsyns- som anmälningsavgifter och det är tveksamt om detta i dagsläget är en nödvändig åtgärd.

Förslag som rör nikotin

Företagarna är införstådda i behovet av reglering av produkter innehållande tobak och nikotin. Det finns en angelägenhet i att motverka att minderåriga börjar bruka nikotinprodukter. Samtidigt måste, som anförts tidigare, all lagstiftning – även sådan som är tänkt att skydda minderåriga – vara ändamålsenlig, effektiv och proportionell.

1. Att införa nikotinfri skoltid

Företagarna avstyrker förslaget. Förslaget kommer innebära ytterligare pålagor för landets lärare att "jaga" elever för att de använder snus eller nikotinportioner - även myndiga elever på gymnasiet. Svensk skola och kompetensförsörjning har nog med utmaningar idag för att utredningens förslag ska vara angeläget. Det finns rimligare vägar att gå för att hindra minderåriga från att bruka nikotin, exempelvis strikta åldersgränser och utredningens förslag på förbud mot lagning.

2. Att införa ett minsta antal portioner i dosa snus/nikotinportioner

Företagarna avstyrker förslaget. All form av produktreglering behöver vara välmotiverad och bygga på evidens. Utredaren påpekar själv att det inte är vanligt med mindre förpackningar (s. 153). Frågan uppstår då varför detta överhuvudtaget är något som behöver regleras. Utredaren antar att mindre förpackningar kan komma att öka tillgängligheten och attraktiviteten för

produkten hos barn och unga. Någon utförlig argumentation om varför så skulle vara fallet framförs ej. Produktregleringar kan inte bygga på lösa antaganden och Företagarna kan inte se att utredningen anfört godtagbara skäl för den föreslagna regleringen.

3. Att införa en högsta gräns för nikotinnehåll om 12mg/portion

Företagarna avstyrker förslaget. Företagarna vill uppmärksamma Convenience Stores Swedens, CSS, remissvar och också påpeka att även om inga tobaksprodukter är hälsosamma så är det en väsentlig och väldokumenterad skillnad mellan snusningens och rökningens hälsoeffekter. Sveriges i internationella mått mätt mycket låga andel av rökare kan i stor utsträckning tillskrivas den stora utbredningen av snuset som ett alternativ. Att reglera en produkt som är ett bättre alternativ till rökning bör därför göras med försiktighet. Förslaget innebär också att nikotinportioner kommer att regleras olika inom Skandinavien där Finland, som utredningen påpekar, infört en högsta nivå om 20mg. Om en reglering ska införas torde det vara rimligt att försöka få till stånd en harmonisering av regelverken med våra nära grannländer.

Erik Östman
Näringspolitisk Expert
Företagarna

Pernilla Norlin
Samhällspolitisk chef
Företagarna